

4.8.2022

EOAK/3198/2021

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Katja Harakka

KÄRÄJÄTUOMARIN KIELENKÄYTTÖ JA KÄYTTÄYTYMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden käräjätuomarin menettelyä rikosasian pääkäsittelyssä ja halusi kiinnittää huomiota tämän käytökseen, jota kantelija piti sopimattomana ja loukkaavana.

Kantelija kertoi avustaneensa rikosasiassa asianomistajaa ja hakeneensa tälle oikeusapua kirjallisten vaatimusten laadintaan. Oikeusapu oli myönnetty ja kantelija oli määrätty avustajaksi. Päämies oli ilmoittanut, ettei tarvitse avustajaa pääkäsittelyyn. Siksi kantelija oli ilmoittanut käräjäoikeudelle, että hänen sijallaan pääkäsittelyssä päämiestä avustaisi kriisityöntekijä. Varsinaista oikeusapulain 9 §:ssä tarkoitettua lupaa sijaisen käyttämiselle ei ollut pyydetty. Päämies oli kuitenkin 29.12.2020 soittanut ja pyytänyt kantelijaa heti pääkäsittelyyn, koska kriisityöntekijä ei ollut tullut paikalle. Kantelija ei ollut voinut tulla paikalle, joten pääkäsittely oli siirretty toimitettavaksi 25.3.2021. Tuossa istunnossa käräjätuomari oli käyttäytynyt kantelijan mukaan epäasiallisesti ja hyökkäävästi häntä kohtaan johtuen kantelijan poissaolosta edellisestä pääkäsittelystä, ja oli nimittänyt kantelijaa valehtelijaksi ja katsonut tämän lyöneen laimin tehtäviään. Käräjätuomari on kirjannut ratkaisuunsa avustajan palkkiota koskevaan perusteluosioon muun muassa seuraavaa:

”Hän [kantelija] on toiminut asiassa oikeusapulaissa asetettujen velvollisuuksien vastaisesti, ja hän on antanut tuomioistuimelle valheellista tietoa siitä, minkä vuoksi hän ei saapunut 29.12.2020 pidettyyn istuntokäsittelyyn”.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden selvitys, käräjätuomarin lausunto sekä aluesyyttäjän lausunto (liitteenä).

Käytettävissäni on ollut myös oikeusapuhakemuksen ensimmäinen sivu, Etelä-Pohjanmaan oikeusaputoimiston 24.11.2020 päiväämä päätös oikeusavun myöntämisestä sekä käräjäoikeuden pöytäkirjat yllä mainituista pääkäsittelyistä.

3 RATKAISU

3.1 Sovellettavista säännöksistä

Valtion virkamieslakia sovelletaan sen 3 a §:n mukaan tuomarin virkaan ja tuomariin. Sanotun lain 14 §:n 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Oikeusapulain 1 §:n mukaan oikeusapuun kuuluu muun muassa avustaminen tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa. Lain 5 §:n mukaan yksittäisessä asiassa oikeusapuun kuuluvat ne oikeusavustajan toimenpiteet, jotka asiassa ovat tarpeen huomioon ottaen asian laatu ja merkitys, riidan kohteen arvo ja olosuhteet kokonaisuudessaan. Oikeusapu voidaan rajata koskemaan määrättyjä toimenpiteitä. Avustajaksi voidaan määrätä tuomioistuinasioissa tehtävään suostumuksensa antanut yksityinen avustaja. Edelleen lain 9 §:n mukaan avustaja ei saa tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa ilman tuomioistuimen lupaa panna toista sijaansa. Sijaiseksi hyväksyttävän on täytettävä avustajan kelpoisuusvaatimukset.

3.2 Asiassa annettu selvitys

Laamanni on lausunnossaan ilmoittanut, ettei hänellä ole omakohtaista tietoa kantelussa kuvatusta menettelystä. Laamannin mukaan kantelija oli kantelussa ilmoitetusti soittanut hänelle heti pääkäsittelyn jälkeen. Laamanni oli tämän jälkeen keskustellut tapahtumista myös kärjäjätuomarin kanssa ja todennut, että tämän ja kantelijan näkemykset tapahtumista olivat ristiriitaiset.

Kärjäjätuomarin selvityksen mukaan kantelija oli oikeusapupäätöksessä määrätty asianomistajan avustajaksi ilman rajoituksia. Kantelija oli laatinut päämiehensä kirjalliset vaatimukset sekä ilmoittanut ennen pääkäsittelyä, ettei saavu paikalle, vaan päämiestä avustaa kriisityöntekijä. Pääkäsittelyyn 29.12.2020 oli saapunut yksin päämies, joka oli ilmoittanut kantelijan olevan lomalla. Päämies oli ollut käsityksessä, että joku saapuu avustamaan häntä käsittelyssä. Kärjäoikeudelle ei ollut esitetty pyyntöä määrätä kantelijalle sijaista käsittelyyn. Kärjäjätuomari oli perunut käsittelyn päämiehen pyynnöstä ja koska tämän oikeusturva oli edellyttänyt avustajan läsnäoloa. Tästä oli aiheutunut ylimääräisiä kustannuksia sekä ajanhukkaa.

Uusi käsittely oli pidetty 25.3.2021 ja sinne oli saapunut kantelija päämiehineen. Ennen käsittelyn aloittamista kärjäjätuomari oli tiedustellut kantelijalta, miksi tämä ei ollut ollut läsnä edellisessä käsittelyssä. Kantelija oli kertonut päämiehensä ilmoittaneen, ettei tarvitse avustajaa käsittelyyn. Kärjäjätuomari oli tiedustellut päämieheltä, pitikö tämä paikkansa. Päämies oli ilmoittanut, ettei hän ollut niin kantelijalle kertonut.

Käräjätuomari on pitänyt päämiehen kertomaa uskottavana, varsinkin kun päämies oli aiemmassa pääkäsittelyssä ollut käsityksessä, että joku saapuu häntä avustamaan. Käräjätuomarin mukaan kantelijalla ei ollut ollut tietoa siitä, miksi hänen sijaansa asettama henkilö ei ollut saapunut käsittelyyn 29.12.2020 eikä siitä, mikä oli ollut tämän henkilö nimi ja kelpoisuus toimia avustajana.

Pääkäsittely oli toimitettu ja ratkaisu oli julistettu. Tällöin kantelija oli ryhtynyt arvostelevaan käräjäoikeuden ratkaisua ja perusteluja siltä osin kuin niihin oli kirjattu kantelijan antaneen käräjäoikeudelle valheellista tietoa. Käräjätuomari oli pyytänyt muita asianosaisia poistumaan ja kantelijaa päämiehineen ja syyttäjää jäämään saliin jatkamaan keskustelua. Kantelija oli ollut hyvin tuhtunut käräjäoikeuden käyttämästä ilmaisusta "valheellisia tietoja". Käräjätuomari oli selittänyt asiaa ja tiedustellut uudestaan päämieheltä, oliko tämä ilmoittanut kantelijalle, ettei kantelijan tarvitse tulla 29.12.2020 pääkäsittelyyn. Päämies oli edelleen kiistänyt tämän ja oli mahdollisesti maininnut kantelijan olleen tuolloin lomalla. Käräjätuomari on painottanut sitä, että kantelija ei ollut ilmoittanut käräjäoikeudelle missään vaiheessa sitä, ettei päämies halunnut kantelijaa avustamaan joulukuun 2020 pääkäsittelyssä. Edelleen hän on viitannut kantelijalle annettuun avustajan määräykseen ja siihen, että sen mukaisesti kantelijan olisi tullut joko saapua itse pääkäsittelyyn tai järjestää itselleen sijainen.

Selvityksen mukaan kantelijan väitteet käräjätuomarin aggressiivisesta ja herjaavasta käyttäytymisestä nyt kysymyksessä olevassa käsittelyssä tai aikaisemmissakaan käsittelyissä eivät ole paikkaansa pitäviä. Käräjätuomarin mukaan se kantelijan esittämä, että hän oli ilmoittanut harkitsevansa jatkotoimia, pitää paikkansa.

Aluesyyttäjä on todennut toimineensa syyttäjänä mainitun rikosasian käsittelyssä. Kantelija oli laatinut päämiehensä puolesta kirjallisen korvausvaatimuksen. Rikosasian pääkäsittelyyn 29.12.2020 oli tullut paikalle yksin päämies. Puheenjohtaja oli tiedustellut päämieheltä, miksi kantelija ei ollut tullut paikalle. Tämä oli ilmoittanut kantelijan olevan lomalla, ja siksi poissa käsittelystä. Puheenjohtaja ja päämies olivat keskustelleet, kykeneekö asianomistaja ajamaan vaatimuksia yksin vai haluaako tämä avustajan paikalle. Puheenjohtaja oli katsonut päämiehen oikeusturvan edellyttävän avustajan läsnäoloa istunnossa ja peruuttanut käsittelyn. Aluesyyttäjä on pitänyt päätöstä perusteltuna.

Pääkäsittelyyn 25.3.2021 oli saapunut asianomistaja yhdessä kantelijan kanssa. Puheenjohtaja oli tiedustellut kantelijalta syytä poissaololle käsittelystä 29.12.2020. Aluesyyttäjä ei ole muistanut keskustelun sisältöä tai sävyä. Itse rikosasian käsittelystä syyttäjälle ei ole jäänyt mieleen mitään poikkeavaa.

Pääkäsittelyn jälkeen kärjätuomari oli pyytänyt kantelijaa ja syyttäjää jäämään saliin. Kantelijan ja kärjätuomarin käsitykset asiassa olivat olleet eroavat. Kantelijan mukaan hänen ei ollut alun perinkään tarkoitus tulla pääkäsittelyyn 29.12.2020. Kärjätuomarin mukaan kantelija oli antanut tuomioistuimelle väärää/valheellista tietoa, koska kantelijan päämies oli ilmoittanut kantelijan poissaolon syyksi loman. Aluesyyttäjä ei ole enää muistanut, mitä sanoja tilanteessa oli käytetty, mutta kärjätuomari ja kantelija olivat korottaneet ääniään. Aluesyyttäjä ei ollut osallistunut keskusteluun. Hän oli ollut paikalla kärjätuomarin pyynnöstä. Kärjätuomari oli keskustelun lopuksi todennut harkitsevansa, tulisiko kantelijan toiminnasta ilmoittaa eteenpäin. Aluesyyttäjä oli käsittänyt kärjätuomarin harkitsevan ilmoituksen tekemistä valvontalautakuntaan.

Kärjäoikeuden pöytäkirjaan 29.12.2020 kirjatun mukaan kantelija oli 28.12.2020 ilmoittanut kärjäoikeudelle, että hänen sijallaan istunnossa tulee olemaan kriisityöntekijä.

Oikeusapuhakemukseen kirjatun mukaan oikeusapua oli haettu asianomistajalle vaatimusten laatimiseen. Edelleen hakemuksen mukaan istunnossa päämiestä avustaa rikosuhrityöntekijä. Hakemukseen käsittehdyn merkinnän mukaan kantelija oli antanut tämän hakemuksen ensimmäisen sivun kärjätuomarille tuomion julistamisen jälkeen.

Etelä-Pohjanmaan oikeusaputoimiston 24.11.2020 antaman päätöksen mukaan kantelija on määrätty asianomistajan avustajaksi ilman rajoituksia. Päätös on toimitettu avustajaksi määrätylle kantelijalle 24.11.2020 sähköpostitse.

3.3 Asian arviointi

Kantelijalle oli oikeusaputoimiston päätöksellä annettu avustajan määräys rajoituksetta. Avustajan määräystä ei ollut lakkautettu eikä muutettu. Kantelijan istuntoa edeltävänä päivänä tekemä ilmoitus kriisityöntekijän paikalle tulosta hänen sijaansa ei ollut sisältänyt ilmoitusta siitä, ettei päämies halua avustajaa paikalle. Kantelija ei ollut myöskään ilmoittanut kärjäoikeudelle sijaistamaan tulevan henkilön nimeä tai kelpoisuutta. Lupaa sijaistamiselle ei ollut myöskään pyydetty. Siten katson, että kärjäoikeudella oli ollut perusteltu aihe selvittää kantelijan poissaoloa ja sen syytä. Tämä oli johtanut kantelun kohteena olevaan tilanteeseen pääkäsittelyssä.

Asiassa on ensin kantelun johdosta arvioitava, onko kärjätuomari pääkäsittelyssä käyttäytynyt epäasiallisesti kantelijaa kohtaan.

Tältä osin totean, että asiassa saatu selvitys on ristiriitaista. Aluesyyttäjän lausunto ei anna asiaan ratkaisevaa lisäselvitystä. Nyt asiassa ei ole ilmennyt perusteita sen tueksi, että oikeusasiamies voisi kyseenalaistaa asiassa hänelle virkavastuulla annetut selvitykset siltä osin kuin ne ovat ristiriidassa Teidän kertomanne kanssa.

Epäselviksi jäävien asioiden osalta voi vain todeta, ettei ole riittävää näyttöä, jonka perusteella oikeusasiamies voisi ryhtyä asiassa toimenpiteisiin. Tältä osin kärjätuomarin ei voida siis katsoa menetelleen lainvastaisesti tai virheellisesti.

Toiseksi on arvioitava sitä, onko kärjätuomari menetellyt moitittavasti katsoessaan ratkaisussa kantelijan antaneen tuomioistuimelle valheellista tietoa poissaolostaan pääkäsittelyssä 29.12.2020.

Kärjätuomari ja myös syyttäjä ovat selvityksissään todenneet, että kantelijan päämies oli ilmoittanut tämän poissaolon 29.12.2020 syyksi loman. Kärjätuomarin edellä mainittu kirjaus kantelijan antamien tietojen valheellisyydestä on perustunut tämän päämiehen ilmoittamaan. Asiassa ei ole nähdäkseni tullut esiin sellaista, joka olisi antanut kärjätuomarille aiheen epäillä päämiehen ilmoittamaa, varsinkin kun kantelija ei ollut itse ilmoittanut, miksei saavu käsittelyyn 29.12.2020 eikä ollut myöskään laissa edellytetyllä tavalla pyytänyt lupaa sijaisen käyttämiselle tuomioistuimelta tai edes ilmoittanut sijaistavan henkilön tietoja.

Kärjätuomarin kantelijan antamista tiedoista käyttämää ilmaisua voidaan kuitenkin pitää varsin loukkaavana erityisesti kantelijan ammatin henkilölle asettamat vaatimukset huomioon ottaen. Toisaalta kärjätuomarilla ei siis ole ollut aihetta epäillä päämiehen kertomaa poissaolon syystä ja pääkäsittely on jouduttu peruuttamaan kantelijan poissaolon vuoksi. Asiaa kokonaisuutena arvioiden totean, että kyse on ollut poissaolon syyn arvioinnista ristiriitaisten kertomusten perusteella avustajan palkkiota koskien. Katson, että tässä tilanteessa kärjätuomarin olisi tullut pitäytyä korostetun asiallisessa kielenkäytössä siitakin huolimatta, ettei kantelija ollut oikeusapulaissa edellytetyin tavoin hankkinut itselleen sijaista tai pyytänyt istunnon 29.12.2020 peruuttamista esteen vuoksi. Valehtelemista tarkoittavan ilmaisun käyttökynnyksen tuomioistuimen päätösperusteluissa tulee nähdäkseni olla korkealla, eikä tällaista vahvasti leimaavaa väitettä tulisi mielestäni käyttää ilman erittäin pitäviä perusteita. Kärjätuomarin käyttämää ilmaisua ei voida siten pitää virkamieslain 14 §:ssä tarkoitettuna asiallisena kielenkäyttönä.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen kärjätuomarin tietoon lähettämällä hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.